

Juhani Kivelä 19.11.2018: Ruutiukot 45-vuotta

Eero Kivelä – miestä moneksi

Jarkko Kemppi on kirjassaan ”Mannerheim-ristin ritari 9 Eero Kivelä” kehystänyt Eero-isäni elämäntarinan kronologisesti. Itse tiivistäisin sen neljän otsikon alle. Ensimmäisenä on talvisota. Se oli isälleni pyhä sota. Toinen on jatkosota. Se oli hänelle jo sotatyötä. Kolmas on aseveljeys. Se oli isääni ohjaava voima läpi sotien jälkeiset vuodet. Neljäntenä on siviilityö.

Suojeluskuntaluutnantti Kivelä nimitettiin syyskuussa 1939 Mäntän-Vilppulan alueen vt. aluepäälliköksi. Vain pari viikkoa nimityksestä 31-vuotias aluepäällikkö sai lokakuun 6.päivänä 1939 Mäntän klubille puhelinsanomana: ”toteuttakaa esikäskyn kohdat 36 ja 41.”

Käskey aloitti JR 16:n ja sen 9. Mäntän-Vilppulan komppanian sotatien ensin ylipäällikön reserviksi Taavettiin ja sieltä itsenäisyyspäivän aattona kiireellisenä siirtona Tolvajärvelle. Tulikasteensa komppania sai Tolvajärven hyökkäystaistelun esinäytöksessä rykmentin komentajan Aaro Pajarin henkilökohtaisesti johtamassa yöllisessä iskussa vihollisen selkään. Iskussa Pajari uupui ja 9. komppanian miehet kantoivat puolitiedottoman komentajansa Tolvajärven jäältä takaisin omiensa joukkoon. Talvisodan ensimmäiseen voittoon johtanut hyökkäys tapahtui 12.joulukuuta. Hyökkäystä jatkettaessa isäni haavoittui pikakiväärisuihkusta käteen Ristisalmen taistelussa 15. joulukuuta. Hän joutui sotasairaalaan, keskeytti toipumislomansa heti kun kykeni ja palasi rintamalle. Hänen komppaniansa puolusti saavutettua Aittojoki-linjaa sodan loppuun saakka.

Talvisodan paineissa tuli esiin Mannerheimin luottoupseereihin perustuva johtamistapa. Talvelasta ja Pajarista tuli ylipäällikön hyökkääviä luottokomentajia. Isästäni tuli Tolvajärvellä Pajarin ehkä läheisin kenttätason luottoupseeri koko sotavuosien ajaksi. Hänelle esitettiin Mannerheim-ristiä jo talvisodan ansioista. Niitä ei kuitenkaan silloin jaettu.

Tolvajärven taisteluilla oli sodan jälkeen pitkäaikainen vaikutus. Tolvajärvellä syntyi perusta Tampereen aseveli-akselille, Se personoitui Pajarin ja kaupunginjohtajaksi nousseen Tolvajärven kk-miehen, Erkki Napoleon Lindforsin yhteistyössä. Miehet olivat iskeneet yhteen 1933, kun suojeluskuntaupseerit Pajarin johdolla riisuiivat sosialidemokraattien puoluekokouksen punaiset liput Hämeenkadulta. Kun sota 30. marraskuuta alkoi Pajari pyysi tekoaan anteeksi tamperelaisjoukkojen edessä. Se pohjusti aseveliakselin synnyn.

Jatkosota oli kapteeniksi ylennetylle isälleni jo sotatyötä. Sodan ensimmäinen vaihe oli Pajarin 18. divisioonan yli kuukauden yhtämittäinen hyökkäys Rautjärveltä ensin yli uuden rajan ja sitten Rajajoella yli vanhan rajan. Hyökkäyksen yhtenä kärkenä

eteni JR 27:n isäni 10. komppania. Kärkikomppanioiden päälliköt Juho Pössö ja Eero Kivelä saivat Mannerheim-ristit murtautumisesta läpi vahvasti linnoitettujen asemien.

Toinen vaihe sodassa oli Suursaaren valtaus maaliskuussa 1942. Sitä varten muodostettiin suoraan päämajan alainen taisteluosasto P.. Isäni komppania hyökkäsi jälleen kärjessä. Komppanian päällikölle ilmoitettiin operaatioon mukaan TK-luutnantti Unto Varjonen. Pajarin joukkoihin kyynisesti suhtautunut TK-mies sai isältäni henkilökohtaisen lähitaisteluopetuksen. Isäni pelasti Varjosen hengen. Heistä tuli kahakassa läheiset aseveljet sodan jälkeisiin maan sisäisiin poliittisiin taisteluihin. Varjonen nousi silloin asevelisocialistien johtohahmoksi.

Suursaarta seurasi sodan pitkästyttävä asemasodan vaihe. Siinä isäni toimi ensin komppanianpäällikkönä ja sitten majuriksi ylennettynä pataljoonan komentajana. Asemasota oli jatkuvaa pientä kahakointia. Rintamatoiminta ja asemien kunnossapito eivät tarjonneet kuitenkaan riittävästi sotatyötä. Isäni teki aloitteen puhdetöiden järjestämiseksi. Hän käynnisti ne Pajarin tuella 18 D:n alueella. Toiminta organisoitiin sen jälkeen koko armeijaa koskevaksi. Everstiluutnantti Halsti kysyi julkisesti, kuka on tämän ”armeijan syövän isä”. Isäni kirjoitti Halstille ”syövän isä ilmoittautuu” ja laittoi nimensä alle. Toiminnasta tuli niin huomattavaa, että Suomen ja Saksan välisessä kauppasopimuksessa vuonna 1944 Saksa sitoutui ostamaan joukon puhdetöitä.

Helmikuussa 1944 isäni nimitettiin silloin muodostetun virolaisrykmentin JR 200:n I pataljoonan komentajaksi. Siitä tuli hänen haasteellisin komentajatehtävänsä. Pataljoonan leirintäalueella Jalkalassa tapahtui huhtikuussa 1944 räjähdysonnettomuus, jossa kuoli 32 ja haavoittui 64 miestä. Se oli onnettomuus, joka painoi komentajan mieltä hänen viimeisiin elinpäiviinsä saakka. Kesäkuun suurhyökkäyksen alkaessa pataljoona oli koko IV armeijakunnan ainoana reservinä hyökkäyksen painopisteen vastaanottaneen 10 divisioonan sivustalla. Pataljoona osallistui ensin menestyksellä viivytystaisteluihin. Se siirrettiin sitten Viipurinlahdelle puolustukseen ja kun siellä asema vakiintui tuli koko rykmentin siirto Vuosalmelle. Samalla isäni nimitettiin rykmentin esikuntapäälliköksi. JR 200 hajotettiin elokuussa 1944 ja miehet kotiutettiin Viroon yksityishenkilöinä. Isäni onnistui lyhyenä kautenaan luomaan läheiset asevelisiteet virolaisiin alaisiinsa.

Viides jatkosotakomennus tuli isälleni syyskuussa 1944 suoraan päämajasta. Silloin 34 menestynyttä rintamaupseeria määrättiin peitetehtävään suojeluskuntapiireihin toteuttamaan asekatkentää. Isäni komennettiin ensin Jyväskylän ja sitten Pirkka-Hämeen piiriin. Kätkenän paljastuttua isäni tarina asekatkijänä on osa sodanjälkeistä poliittista historiaa. Valpo vangitsi hänet heinäkuussa 1945. Hän oli maaliskuun eduskuntavaaleissa selviytynyt ensimmäiseksi varamieheksi. Kansanedustajanpaikka avautui hänelle lokakuussa. Hän istui silloin Valpon vankina Sörkässä. Värikkäiden

vaiheiden jälkeen hän pääsi suoraan vankilasta eduskuntaan. Oikeusministeri Kekkonen vastusti sitä raivokkaasti. Eduskunnan ollessa kesälomalla 1947 hänet vangittiin uudelleen. Eduskunta joutui äänestämään tilanteesta ja äänin 78-51 vankina pitäminen hylättiin. Lopulta isäni sai ankarimman tuomion kaikista kenttätason upseereista, vuosi ja neljäkuukautta vankeutta. Siitä hänelle jäi eduskuntavaiheen johdosta viisi kuukautta istumatta. Vuonna 1949 presidentti Paasikivi armahti hänet vastentahtoisesti louskuvin hampain Fagerholmin hallituksen asevelisocialistien ajaessa asiaa.

Kansanedustajana isästäni tuli tutkintovankeudessa istuvan kenraaliluutnantti Airon avustaja ja luottomies. Hän hoiti Airon ”Liikekannallepano - Salaliitto” käsikirjoitusliuskat ulos vankilasta. Järjesti kirjan painatuksen ja organisoi sen jakelun. Minustakin tuli siinä yhteydessä aseväkikennän asiapoika.

Isäni sotien jälkeistä toimintaa ohjasi Aseveljeys isolla kirjaimella. Hän ei ollut poliitikko, hänet vedettiin politiikkaan aseveljenä ja aseveljet äänestivät hänet eduskuntaan.

Eeron vaikutus Tampereen aseveliakselissa oli Lindforsin aikana vahvimmillaan. Hän oli silloin kaupunginhallituksessa. Sen jälkeen hän toimi akselin taustamiehenä kaupunginvaltuustossa ja oli akselin aktivisti läpi elämänsä.

Aseväkikentäjuttu synnytti väkikenttään osallistuneiden upseerien ”Vanhat vakaat” vankilaveljien verkoston. Eero oli yksi sen johtohahmoista. Verkoston puitteissa hoidettiin maan turvallisuuteen liittyviä tehtäviä, joista ei paljon hiiskuttu.

Mannerheim-ristin ritarit järjestäytyivät säätiöksi. Eero oli säätiön valtuuskunnan varapuheenjohtaja ja ritarien fyysisen kuntoutuksen sekä vähävaraisten ritariveljien tuen organisoija.

Virolaisaseveliverkostot olivat näkymättömiä. Eikä niistäkään ennen Viron itsenäistymistä juuri puhuttu. Eero oli mukana niissä sekä Ruotsissa ja ihme kyllä hänellä oli yhteyksiä myös Viroon.

Siviilityönsä Finlaysonin sosiaalijohtajana Eero aloitti joulukuussa 1944. Hän erosi samalla puolustusvoimista, mutta jatkoi aseväkikenttää Pirkka-Hämeen sotilaspiirissä työnsä ohella. Finlaysonin vuosien näkyviä jälkiä ovat Tampereen 1950-luvun maamerkki Amurinlinnan asuinkortteli sekä Julkujärven virkityskeskus. Eeron sosiaalisen työn saavutuksena voi pitää, ettei tehtailla ollut lakkoja. Poikkeus oli vain valtakunnallinen yleislakko v.1956. Tehtaiden päälähtömiehenä punapäällikkö ja kommunisti Heikki Koskinen ja isäni arvostivat toisiaan. He tulivat toimeen hämmästyttävän hyvin, kuin ammattiupseerit keskenään.

Finlaysonin johdon ja henkilöstön yhteydenpitoväline oli tehdaslehti ”Yhdyslanka”. Sosiaalijohtaja oli sen päätoimittaja. Hänestä tuli siinä ominaisuudessa myös Väinö Linnan kirjailijauran alun tärkeä tukija ja kannustaja.

Finlaysonin arkityön ohella Eero johti 12 vuotta vahvalla otteella Tampereen Pyrintöä. Siinä hän iski reippaasti yhteen Kalle Kaiharin kanssa. Se on oma lukunsa Tampereen urheiluhistoriaa.

Eero Kivelän aseveljeyden ja maanpuolustushengen vaaliminen on näkyvissä vielä tänäänkin. Tammelan torin puistikossa seisoo kuusimetrinen graniittipaasi. Paaden jalustassa ovat sanat: ”Talvisodan hengelle”. Paasi paljastettiin talvisodan syttymisen 50-vuotispäivänä. Se syntyi Eeron aloitteesta ja se oli hänen viimeinen suuri projektinsa. Sen hän ajoi läpi aseveli-akselin veteraanien voimin alkuvaiheen vastustuksesta välittämättä.

Tolvajärven taistelujen perinteen pysyvä vaaliminen on yksi hänen aikaansaannoksiaan. Se on liitetty osaksi Maanpuolustuskorkeakoulun opetusohjelmaa ja siitä vastaa Tolvajärven taistelujen perinnetoimikunta. Se järjestää vuosittain Tolvajärven voitonpäivänä joulukuussa yleisesikuntaupseerikurssin oppilaille taistelujen merkitystä käsittelevän tilaisuuden. Tilaisuuksia on järjestetty jo kolme vuosikymmentä. Olen osallistunut niihin vuosittain.

Eerolle itselleen merkittävin aseveljeyden ja sen henkisen perinteen vaalimishanke oli Ruutiukkojen perustaminen. Ruutiukoista tuli Eerolle hänen seniorivuosiensa tärkein veljesside ja Klubista hänen toinen kotinsa.

Eeron iltahuuto tuli eteen 84-vuoden isässä kesällä 1992. Heinäkuun alussa vain kaksi viikko ennen hänen kuolemaansa Aitolahden kesäkotiin tuli JR 200: n Viron aseveljien lähetystö. He pyysivät Eeroa joukkonsa kunniakomentajaksi. Se merkitsi komentajalle viimeistä vapautusta Jalkalan vastuusta: Räjähdyks oli aiemmin todettu ja todettiin nyt uudestaan puhtaaksi onnettomuudeksi.

Eero kirjoitti 13.3.1940 talvisodan rauhan päivänä rintamalta kotiin: ”Meitä ei ole voitettu ja me toivomme, että kun kansainvälistä oikeutta kerran Euroopassa jaetaan, meidänkin ääntä kuullaan.” Sitä alettiin kuulla, kun Suomi liittyi Euroopan unioniin. Toiveen toteutuminen huipentui EU:n Tampereen huippukokouksessa 1999.

Viron vapautumisen Eero ehti nähdä. Talvisodan toiveensa toteutumista hän ei ollut enää kokemassa. Eikä hän ole enää joukossamme todistamassa Ruutiukkojen vahvaa elinvoimaa. Jos olisi, hän olisi varmaan enemmän kuin tyytyväinen.

Hyvät Ruutiukot! Uskon, että Eero olisi onnellinen nähdessään tämän upean Ruutiukko-komppanian edessään edustamassa hänen vaalimiaan arvoja.